

FEMENINES, EMOCIONALS I FELICES: L'ESTIL LOLITA I LES SEVES NOVES PRÀCTIQUES RESPECTE A LA FEMINITAT I LA BELLESA

*Laura Porzio
Institució Milà i Fontanals-CSIC*

Resumen

Aquest article es basa en una etnografia realitzada durant el període 2010/2012 sobre les Lolitas. Aquesta nova cultura juvenil apareix a Espanya a partir del 2000 en el marc de les activitats, pràctiques i marxandatge vinculat a la cultura popular japonesa i al món dels còmics manga. Els seus orígens els trobem al Japó de principis dels anys 80 i neix com un moviment estètic i artístic que pretenia resistir a la rigidesa i homogeneïtat normativa que afectava als cossos de les dones, però també dels homes, mitjançant noves pràctiques corporals, performatives i visuals. L'estil Lolita recupera les imatges corporals i l'esperit artístic de l'Europa dels segles XVIII i XIX, com per exemple, el rococó i l'era Victoriana, i duu a terme un procés de bricolatge amb la cultura pop japonesa del segle XX. Així es crea una manera de vestir espectacular que representa una postura i una actitud davant la vida i la societat.

Paraules Claus: Lolitas, Cultura Juvenil, Cos, Emocions, Bellesa.

Abstract

This article is based on an ethnographic study of Lolitas that was carried out between the years of 2010 and 2012. This new youth culture appeared in Spain in 2000 in the framework of the activities, practices, and merchandising related to Japanese popular culture and the world of manga comics. It originated in Japan at the beginning of the

1980s as an aesthetic and artistic movement that aspired to resisting the rigidity and homogeneity that affected women's bodies, as well as those of men, through new body, performance, and visual practices. Lolita style recovers the body images and artistic spirit of eighteenth and nineteenth century Europe, for example of Rococo and the Victorian era, and carries out a process of bricolage with the Japanese pop culture of the twentieth century. Thus a spectacular way of dressing that represents a stance and an attitude towards life and society is created.

Keywords: Lolitas, Youth Culture, Body, Emotions, Beauty.

Cultures juvenils entre visualitat i representació corporal

Aquest article se centra en la meua recerca postdoctoral¹ sobre la presentació social del cos i les propostes per a la corporalitat de les noves cultures juvenils que vénen del Japó. Durant l'última dècada, i a partir que la comunicació mediada per Internet s'intensifica i facilita la circulació de continguts visuals i sonors en l'àmbit transnacional, les ofertes culturals per als i les joves a Espanya s'amplien i el Japó comença a definir-se com a un gran exportador de tendències i pràctiques corporals. Els elements que influencien i marquen els significats i pràctiques d'aquestes noves cultures juvenils a Europa són la centralitat de la representació visual i de la corporalitat com a marcadors identitaris, en detriment d'altres que havien tingut un paper protagonista als estudis de joventut com ara la cultura musical (Thorton 1995; Bennet 2000). En el marc d'aquest article, l'etnografia corporal que presento centrada en les Lolitas i els seus vestits, em permet centrar la mirada en la relació entre modes, estils i feminitat no com una relació estàtica i estable, sinó més aviat performativa pel que fa al gènere, a la bellesa i a la seva presentació social (Buttler 1990.). La identitat corporal que les Lolitas representen amb els seus vestits i adorns, però també actituds i postures envers la vida, convergeix en propostes diferents pel que fa a la feminitat i a la seva representació. En aquest marc vull reflexionar sobre les pràctiques corporals d'aquestes noies i les seves propostes respecte a la bellesa. La meua anàlisi reflexiona sobre si els cossos vestits de les Lolitas poden configurar-se com una opció dinàmica i visual de resistència envers les lògiques de la moda i, al mateix temps, de les antimodes (Polhemus and Proctor 1978).

¹ Subprograma Juan de la Cierva 2009, Ministerio de Ciencia e Innovación (MICIIN). Institució Milà i Fontanals, CSIC.

Les dades etnogràfiques d'aquest article se centren en el treball de camp que he dut a terme durant els anys 2010-2012. Durant aquests dos anys he tingut una relació intensa amb el camp participant en diferents activitats i situacions que m'han permès observar i interactuar amb les noies² que formen part d'aquest grup.

—Observacions sistemàtiques al blog Lolita in Wonderland (LIW), al fòrum Lolita in the Sky (LITS) i ELG International Community. Després he portat a terme el seguiment dels blogs personals i els Facebook, tant de les noies entrevistades com d'altres amb qui he interactuat durant el treball de camp.

—Observacions a les edicions XVI i XVII del Saló del Manga a l'Hospitalet de Llobregat, les edicions del Japan Weekend 2011 i 2012 a Barcelona i l'Otaku Convention 2011 a Sabadell.

Gràcies a aquests esdeveniments he arribat a tenir una visió de conjunt sobre el marc global de les manifestacions culturals i performatives que s'inspiren en la cultura i moda urbana japonesa (J-fashion) i entendre els contextos en què neixen, es desenvolupen i se situen les experiències biogràfiques de les protagonistes del meu treball.

—Observació participant durant les *quedadas* i activitats típicament Lolita com els pícnic o les *tea-party*, que les noies organitzen per quedar, xerrar, organitzar activitats literàries, com la lectura i discussió de textos que els agraden, o exposicions de fotografies o d'obres d'artistes centrats en el Lolita.

—Observació participant a la botiga *Madame Chocolate* a Barcelona, on es venen tot tipus de vestits, adorns i marxandatge, tot vinculat a la cultura pop japonesa.

En aquesta botiga s'organitzen periòdicament els *Dolly Market*, petits mercadets on les noies mostren i venen les seves pròpies creacions, que van des de conjunts de roba fins a petits objectes decoratius com anells, arracades, polseres, llaços per als cabells, o marcs de fotografies, llibretes, etc.

Amb referència a les fonts orals.

— 12 biografies (9 noies i 3 nois) i 10 entrevistes temàtiques sobre temes relatius a significats i pràctiques específiques de la cultura juvenil estudiada.

2 Als apartats etnogràfics s'explica la composició del grup a l'Estat espanyol, fet que explica la raó per la qual em refereixo només a les noies en la meua etnografia.

Les imatges són elements clau de la metodologia d'aquesta investigació: una de les sessions de cada biografia se centra en un relat visual que les noies i els nois fan explicant i reflexionant sobre les seves pròpies imatges, és a dir, mitjançant fotografies representatives de diferents etapes de la seva adolescència i joventut. A més s'ha introduït al projecte una aproximació metodològica interdisciplinària al camp d'estudi gràcies a la col·laboració amb una fotògrafa professional que m'ha acompanyat amb la seva càmera en diferents activitats etnogràfiques, per tal d'intercanviar mirades interpretatives cap a les noies.

Finalment, en el marc d'aquesta aproximació interdisciplinària al camp, cal remarcar una sessió fotogràfica organitzada conjuntament amb la fotògrafa on s'ha retratat el procés de vestir els cos d'algunes noies i nois, és a dir, s'ha induït la performance i l'exhibició dels vestits tan important en les Lolitas.

Foto 1: Sessió fotogràfica. Fotografia de Mireia Bordonada.

Presentació social del cos, feminitat i bellesa: noves possibilitats per a les identitats corporals

La meua perspectiva teòrica i metodològica se centra en el cos com un subjecte actiu que crea pràctiques culturals i no com un objecte passiu sobre el qual s'inscriuen aquestes mateixes pràctiques (Csordas 1990: 5-6). El cos és un element cultural que es construeix socialment i que es configura com un espai físic i simbòlic de relació i intercanvi (Bourdieu 1983: 173-231). El meu punt de partença són les experiències biogràfiques de les i els joves i les pràctiques amb les quals descobreixen i s'aproximen a les cultures juvenils especialment, des dels seus propis cossos. La corporalitat i les

experiències viscudes, sentides i in-corporadas en el sí de les cultures juvenils són les que permeten als joves situar-se socialment i ser i estar en el món (Csordas 1994: 10).

La meua anàlisi se centra en la presentació social dels cossos vestits. Per presentació social del cos em refereixo a la manera en què les persones presenten els seus cossos envers els altres i bàsicament mitjançant la cura general del cos, la indumentària i les modificacions corporals. (Martí 2012: 8). Per cos vestit em refereixo a un cos dotat de significats en la indumentària, però també amb tatuatges i/o amb qualsevol tipus d'ornament. Per la joventut en general i per les cultures juvenils en particular, adornar el cos constitueix una pràctica identitària i de localització social suficientment determinant, on els vestits i els adorns tornen els cossos socials. Vestir el cos és una pràctica corporal contextualitzada que crea una relació entre el cos privat i el cos públic, ja que representa una experiència íntima i biogràfica i, al mateix temps, pública com a presentació social de qualsevol persona o grup. (Entwistle 2002: 24).

La relació, teòrica i èmica, entre el cos i el gènere és sovint un dels punts focals que centra l'anàlisi de l'Antropologia del cos. La feminitat, els seus significats i les implicacions que pot arribar a tenir en el marc de les experiències socials de les dones, és un tema focal als debats de les acadèmiques i pensadores feministes. La feminitat no correspon a un concepte homogeni i unívoc (Smith 1988: 36), sinó més aviat a unes idees i percepcions marcades per codis normatius, sovint engendrats en societats patriarcal, que afecten directament els cossos des del moment en què els tornen elements consumibles (Wolf 1990: 177). A partir d'aquí, cal subratllar que existeix un consens generalitzat sobre la implicació que tenen els cossos, físics i simbòlics, en la pròpia construcció de la feminitat (Brownmiller 1984: 3), entesa com a conjunt de representacions corporals i comportaments centrats en les diferències entre els gèneres i, per tant, entre la masculinitat i la feminitat. Aquesta feminitat es pot entendre com un sentiment que esdevé d'una tradició limitada i normativa que marca els espais físics, simbòlics i socials de les dones (Brownmiller 1984: 2.). A més, la feminitat pot ser una pràctica discursiva sobre els cossos que marca uns codis i un ordre normatiu envers les imatges, els comportaments i les relacions i que afecta principalment les dones (Bordo 1993:5). Moltes de les pràctiques corporals que es porten a terme massivament des de fa diverses dècades, com ara les dietes d'aprimament, el *fitness*, la cirurgia estètica i el perseguiment dels ítems canviants de la moda, poden ser el resultat de marcs normatius de la cultura del cos en societats sexistes (Bordo 1993: 166). Per tant, i segons aquestes idees, la feminitat i els codis de bellesa crearien uns cossos passius que desempoderen les dones. Ara bé, si ens allunyem d'aquestes visions deterministes estrictes, trobem que aquestes mateixes pràctiques corporals, tradicionalment interpretades com a resultant directe de la dominació i control masculí i hegemònic poden, al mateix temps, i

en algun cas, dotar els cossos de les dones d'agència i arribar a generar fins i tot processos d'ascensió social. (Esteban, 2004: 105-113; Davis, 2007:109-110).

A partir d'aquí, i en el marc del meu treball, entenc la feminitat com un procés cultural performatiu i socialment contextual, que afecta les dones però també els homes i la seva masculinitat. Les corporalitats femenines i masculines es formen i es representen segons constants negociacions entre categories normatives, que afecten els conceptes de persones en general i el de gènere en particular (Butler 1993), i pràctiques de resistències, sense que aquests processos generin uniformitat o unitat.

Un element important en el marc de la conceptualització de les feminitats i masculinitats, és segurament la idea de bellesa. L'aproximació feminista tradicional a la bellesa fa referència a un concepte dogmàtic, normatiu i homogeni que serveix per subordinar les dones que persegueixen passivament els seus ideals hegemònics. Durant els últims anys estan apareixent estudis que proposen marcs interpretatius més flexibles on la recerca de la bellesa i el plaer que produeix, poden ser fruit de pràctiques de resistència envers processos d'inferiorització i/o situacions de patiment: recuperar la perspectiva biogràfica i les percepcions de cada dona i de cada home poden arribar a oferir marcs analítics més amplis i dinàmics. Les pràctiques de la cirurgia estètica, per exemple, a vegades doten els cossos d'agència i empoderen les dones (Davis, 1997: 5). Els mateixos ideals de bellesa contemporanis ja no es poden interpretar sols com a discursos i pràctiques construïdes pels homes i imposades a les dones, sinó que són fruit de negociacions entre els gèneres, que avui dia afecten ambdós sexes, i que són fruit d'idees normatives però al mateix temps d'experiències biogràfiques i percepcions i sentiments que poden generar cossos dòcils i passius i/o cossos resistents i agents dels propis recorreguts (Felski 2006). En el marc del meu treball són interessants els estudis que recuperen la bellesa com a concepte i com a conjunt de pràctiques corporals on es recupera el sentit i rol de les emocions i imaginacions en les experiències biogràfiques però també socials de les dones (Hartney, 2000).

Tornant cap a Occident: cultures juvenils que vénen del Japó

Les Lolitas neixen al Japó a principis dels anys 80 com un moviment estéticoartístic que pretenia proposar noves possibilitats per a la corporalitat i el gènere davant la rigidesa i homogeneïtat dels cossos de les dones i dels homes japonesos contemporanis (Winge 2008:48). Al principi, el grup estava conformat per noies que buscaven formes de representació visual i corporal per resistir-se als rols tradicionals i familiars destinats a les dones al Japó. Una de les pràctiques de resistència sobre la qual van orientar la

presentació social dels seus cossos va ser començar a vestir a la manera occidental; en principi, els referents estètics venien dels anys 50 i després, amb l'explosió del punk als 80 i de la cultura juvenil gòtica als 90, es van engendrar les bases del que posteriorment conformaria l'estil Lolita.

Foto 2. Lolitas al Japó³.

La societat japonesa és definida per alguns investigadors com a extremadament uniformada, és a dir, l'ús difós dels uniformes en la gran majoria d'àmbits de la vida pública serveix per crear un vincle indissoluble entre la presentació social de les persones i la cultura material, política i econòmica que difon un concepte sòlid, estàtic i homogeni d'identitat nacional (McVeigh 2000:4). Aquest procés d'estandardització, que afecta la pràctica de vestir els cossos i que reforça els processos de racionalització de la vida pública, conviu en àmbits privats però també públics amb altres formes de representació més híbrides i flexibles. Aquestes pràctiques culturals recuperen la imaginació, els desitjos individuals i el gust per les coses boniques i agradables com a possibilitat d'una 'altra' expressió i constitueixen el que es coneix com a moviment *kawaii*. La cultura *kawaii*, coneguda també amb la paraula anglesa *cutness*, es pot

3 www.madeinjapan.com.br

definir com una forma de consum bastant difosa a la societat japonesa i orientada cap a elements i objectes percebuts com a macos, delicats, sensibles, innocents, etc. El consum *kawaii* és una pràctica de resistència posada en marxa per la cultura popular que proposa una estètica i una imatge quotidiana antagònica a la imatge dominant de la masculinitat, productivitat, uniformitat, ordre, racionalitat, impersonalitat, col·lectivitat, etc., que correspon als discursos i pràctiques hegemòniques i nacionals. (McVeigh 2000: 135-136.)

A la societat japonesa la cultura *kawaii* es considera una pràctica de consum cultural del *mainstream*, però només quan afecta exclusivament la feminitat i la bellesa de les dones en un àmbit íntim, privat. El moviment *kawaii* arriba a configurar-se com una vertadera escala de valors que regula el comportament i la interacció entre homes i dones i els seus àmbits i espais d'acció (McVeigh 2000: 136.). La resistència emocional i pràctica a aquest sistema que regula i determina les pràctiques de consum de la societat japonesa és el caldo de cultiu de moltes cultures juvenils que es resisteixen a aquests criteris i trenquen les barreres oficials del gènere entre els vestits i elements decoratius per als homes i els vestits *kawaii* per a les dones.

L'estil Lolita representa una d'aquestes propostes diferents per a les corporalitats que es configura mitjançant la recuperació de les imatges corporals i l'esperit artístic dels segles XVIII i XIX a Occident (el rococó i l'era Victoriana), filtrat per la cultura pop japonesa del segle XX i el moviment *kawaii*. El terme Lolita no fa referència a l'imaginari de cos infantil, erotisme i sexualitat de la novel·la de Vladimir Nabokov (1955), sinó que es refereix a una expressió personal d'identitat corporal que arriba a conformar un estil, unes actituds i unes postures que s'allunyen de les feminitats i masculinitats contemporànies hegemòniques. Al Japó i en altres països asiàtics, l'estil Lolita s'interpreta com una forma d'expressió personal, vinculada a una identitat col·lectiva que, mitjançant els seus vestits i la manera de dur-los allunya les noies i els nois de la seva realitat per deixar-los entrar momentàniament en una hiperrealitat (Rahman, Wing-sun, Lam and Mong-tai 2011: 11.). A Orient, però ara també a Occident, l'estil Lolita es basa en tres pilars fonamentals:

La cultura juvenil en sí i per tant la representació corporal i visual que en fan les noies. La creació i difusió de diferents objectes i productes de la cultura popular per part d'artistes que centren el seu treball en les Lolitas.

Foto 3. Obres de Tomikazi Nori. Nines de mida natural vestides amb roba de marques i estils de la moda Lolita.⁴

Finalment, el circuit de creació i difusió de la moda, gràcies a l'existència de marques que dissenyen, produeixen i difonen vestits d'estil Lolita. Aquests tres elements interactuen constantment entre ells i generen una identitat corporal centrada en els vestits i altres tipus d'adorns corporals i elements decoratius.

Durant els anys noranta, alguns artistes, com per exemple el grup de música Visual Kei, van començar a adoptar la imatge Lolita en les seves performances. Un d'aquests artistes, Mana de Malice Mizer, va contribuir en gran mesura a la popularització d'aquest estil gràcies a la creació de la marca de roba Lolita Moi-même-Moitié que va ser una gran plataforma perquè es difongués l'estil entre la joventut japonesa i després la transnacional. A partir del 2000, gràcies a la democratització dels usos de Google, de Youtube i finalment de les xarxes socials, les cultures juvenils i les tendències juvenils japoneses neixen, es contextualitzen i adopten significats i pràctiques pròpies i diferents, aquí a Occident (Madrid, Martínez 2010). Un d'aquests nous estils que apareixen i es desenvolupen en totes les seves formes i característiques a Barcelona i la resta de l'Estat és el de les Lolitas.

⁴ <http://www.ne.jp/asahi/doll/doll/>

Màrtirs de la bellesa? Les Lolitas, el seus vestits i les seves pràctiques in-corporades

Les Lolitas a Espanya conformen un grup format per centenars de noies i dones joves d'entre 17 i 33 anys, on les més visibles i nombroses resideixen i viuen el Lolita a les grans capitals com Barcelona i Madrid. Formen part d'una classe mitjana i mitjana-baixa amb un bon capital cultural. Moltes de les noies tenen cursats o estan cursant estudis universitaris més aviat de lletres o artístics.

Es poden distingir diferents formes de viure aquest estil: una molt important és l'*online* que no sempre té una representació en l'*offline*. En altres paraules, hi ha noies que vesteixen com a Lolitas en el marc de blogs, fòrums i plataformes virtuals i es mostren mitjançant fotografies⁵. Les Lolitas, actualment conformen un estil que se centra en la representació visual com a element fonamental de comunicació i representació de la seva identitat, substancialment corporal.

Foto 4. Sessió fotogràfica. Fotografia de Mireia Bordonada.

L'estil Lolita generalment no es representa en la quotidianitat i el que sí que fan moltes de les noies és adaptar-ho a conjunts més còmodes i menys elaborats per al seu dia a dia i reserven els conjunts més espectaculars i cridaners per a esdeveniments assenyalats com les trobades, les *tea-party*, els pícnic, les sessions de fotos, etc.

⁵ Aquesta temàtica s'està treballant en el marc d'un altre article.

L'anàlisi del conjunt de les biografies recollides permet construir com una mena d'itinerari corporal⁶ global on apareixen tota una sèrie d'elements força emocionals, que apropen les històries individuals i personals de cada noia les unes a les altres, i ofereixen d'aquesta manera un relat coral que narra i explica com, quan i per què van decidir vestir els seus propis cossos amb l'estil Lolita, in-corporant així postures, actituds i discursos cap a la vida en la societat contemporània occidental.

Siempre he sido el bicho raro, y más en un sitio como Algeciras. Los niños son muy crueles, no entendían el hecho de que pues mi madre estuviera separada de mi padre y se reían de mí en el colegio, o me hacían putadas... ¿no? Además el nombre que tengo daba juego pues a que me gastaran bromas. (Libertad, 29 anys, Algeciras)

Els records relatius a la pràctiques de socialització viscuts durant la infància i l'adolescència parlen en totes les biografies de sentiments d'estranyament, de solitud i en algunes ocasions de processos d'exclusió per part del grup classe. Maka recorda la seva adolescència d'una manera molt negativa perquè les companyes de l'institut l'apartaven i la ridiculitzaven per tenir gustos diferents.

Llevaba zapatos de charol hasta con 13 años porque me gustaban y mis compañeras del colegio se reían por llevar zapatos así. Lo mío eran y son las fresita y los de ellas era gustar a los chicos y marcar... ya... lo mío el no sentirte comprendida en este mundo que te ha tocado vivir ¿no? (Maka, 30 anys, Hospitalet de Llobregat)

En cada una de les entrevistes apareixen anècdotes semblants que expliquen aquests processos d'etiquetatges viscuts durant la primera adolescència. Una educació oberta i respectuosa en el sí de les famílies és un altre element comú a les biografies, fet que sovint va ajudar les noies a rebutjar les actituds negatives envers els seus propis cossos i buscar pràctiques de resistència per construir les seves identitats.

En el colegio se metían bastante con nosotros, nos llamaban los frikis ¿sabes? Claro cuando tienes, a lo mejor 13, 14 años... pues que te llamen friki... o gótica de las tinieblas pues te ríes pero luego... Yo normalmente ignoraba porque mis padres siempre me habían dicho de no hacer caso. (Anna, 22 anys, Badalona)

⁶ La definició conceptual d'itinerari corporal (Esteban, 2004) i la seva aplicació metodològica en el marc del meu treball és un tema que vaig tractar profundament en el marc de la meua tesi doctoral (Porzio, 2009) i altres articles. (Porzio, 2012).

En la gran majoria de casos, les pràctiques que orientaven la presentació social del cos de les noies se situaven en el marc de la cultura popular japonesa, que es va configurar aquí a Europa gràcies a la difusió dels manga i dels dibuixos anime. La lectura d'aquests còmics oferia un ventall de gustos i consums culturals totalment innovadors pels adolescents autòctons que, a partir d'aquests canals d'informació, començaven a conèixer altres realitats juvenils no occidentals com les cultures juvenils japoneses i els elements que les caracteritzaven: "Desde el momento que lees un Manga ves la diferencia de mentalidad entre los jóvenes y la sociedad... aún siendo pequeña te das cuenta." (Cris, 22 anys, Barcelona). Anar un cop l'any als salons i participar a les seves activitats com les del Cosplay⁷ forma part dels aprenentatges corporals de les noies que ho experimentaven com un alliberament: "El hecho de meterte en un papel diferente del tuyo durante un día, para nosotros era como... puedo liberarme y ser yo misma, en los salones veía el Lolita però no me atrevía a ponérmelo aún." (Cristina, 25 anys, La Llagosta). En la gran majoria d'itineraris, les primeres experiències de transformació i representació de corporalitats diferents es portaven a terme d'una banda, als salons del manga i/o formant part de la cultura juvenil gòtica. Ara bé, cal subratllar que en totes les històries aquesta experiència va ser viscuda com una mena de pas intermedi que no s'explicava gràcies als gustos musicals, sinó més aviat pel que fa la presentació social del cos. En altres paraules, vestir el cos com a gòtiques era l'estil més proper i semblant al que realment agradava a les noies i les feia sentir a gust.: "Yo creo que para mí el gótico fue algo... el paso intermedio entre... mi momento pijo entre comillas, al Lolita real... el gótico fue la transición. Me costó mucho, me costó horrores." (Cristina, 25, la Llagosta). Les biografies relaten que mai es van sentir completament identificades amb la cultura juvenil gòtica, sinó que més aviat la percebien com l'opció més propera de les que oferia l'escena, etiquetada però també reivindicada, com a friqui. Ara bé, aquelles noies que conformen l'anomenada generació 0 del Lolita, és a dir, les noies que van descobrir l'existència d'aquest estil japonès i van contribuir a la seva difusió a Occident, van viure de manera més intensa el gòtic arribant a in-corporar-lo com una manera de ser i no només una estètica passatgera.

Para mí el ser gótico no era nada de lo que siempre se ha dicho en la culturilla general de oh, son personas oscuras y tristes, no, para nada, yo me sentía gótica porque vestía de negro, escuchaba un determinado estilo de música que se consideraba gótico, me relacionaba con gente

⁷ El *Cosplay* consisteix a adquirir per un dia la identitat d'un personatge dels manga i anime mitjançant una performance corporal que consisteix a disfressar-se i actuar en el marc del Saló en general i dels concursos específics. Sovint es preparen comparses amb l'actuació i interacció de més d'un personatge.

que estaba dentro de lo que era también esa cultura ¿no? (Libertad, 29 anys, Algeciras)

Els elements que podia oferir aquest estil no acabaven d'arrelar als itineraris i representar la seva identitat corporal ja que es definia com una opció masculina i masculinitzada on les noies del grup s'havien d'adaptar als patrons preexistents que no permetien experimentar i presentar-se com a més femenines o amb "un toque como más aristocrático. Pero yo me veía una imagen como muy de muñequita ¿vale? Pero con... siempre con mis collares de pincho ¿no?" (Libertad, 29 anys, Algeciras)

Descobrir altres formes i possibilitats per als seus propis cossos va ser com una revelació o un "flechazo, como un flechazo absoluto, como si me hubiesen atravesado ¿sabes? Pum... un disparo, y ¿qué es esto?, qué maravilla, qué diferente, que bonito." (Anna, 22 anys, Badalona). Aquesta revelació s'esdevé, en un primer moment, gràcies a les imatges que apareixen als manga que obren camí cap a la recerca i el descobriment de la realitat de les cultures juvenils japoneses aquí a Occident. Per les noies més grans, que van viure l'adolescència abans de la democratització dels usos de les noves tecnologies i del naixement del Google i del Youtbe, entre d'altres, el descobriment real del Lolita va ser lent i complicat⁸. En un segon moment, la possibilitat d'obtenir informacions a la xarxa, sovint en format d'imatges, va obrir altres possibilitats i va convertir en més fàcil i ràpid l'apropament de les noies europees a aquesta i altres cultures juvenils.

Candy, dona jove de 33 anys i molt coneguda dins del moviment, ja que va crear alguns dels fòrums nacionals com ara Lolita in Wonderand del qual en va ser la presidenta fins l'any passat, explica que les Lolitas van reprimir els seus gustos i els desitjos de representar-se realment com ho sentien per tal d'adaptar-se als patrons corporals que els arribaven no només des de la societat de consum hegemònica i comercial, sinó també des de les mateixes cultures juvenils autòctones que només oferien models masculinitzats on la bellesa i les emociones espontànies s'havien de reprimir, per ser i sentir-se diferents de la joventut normalitzada.

Estas chicas reprimían esta parte de sí, y se comportaban muy como los chicos, vestían con pantalones, camiseta por aquí. Como era un ámbito precisamente muy masculinizado tenían esa parte muy reprimida y cuando conocieron el lolita hizo raz, bum, y la mayoría se abrieron y además te lo cuentan así: "Tenía mi parte femenina muy oculta y el lolita me ayudó a exponerla, a sacarla y para mí ha sido una liberación." (Candy, 33 anys, Madrid)

⁸ Cal tenir en compte que la gran majoria d'informació s'obté a la xarxa i molta es troba només en japonès, fet que sovint complica la comprensió i l'intercanvi d'informació.

En aquest punt de les biografies comencen a aparèixer de manera repetitiva paraules com feminitat, bellesa, innocència, felicitat, desitjos per explicar què va significar descobrir el Lolita a la seves vides, però també què és el Lolita.

Es un poco el querer sacar esa niña que quería ser princesa cuando éramos pequeñas pero que no tiene porqué ser una princesita del cuento de hadas de color rosita, que puedes vestir de negro, de rojo, del color que te guste. El lolita para mí es el no dejar morir a esa niña que llevas dentro y que todavía le gusta salir a jugar, ponerse un vestido bonito y dar vueltas con su falda. (Libertad, 29 anys, Algeciras)

Vestir els cossos com nines victorianes o princeses rococó ofereix la possibilitat d'experimentar noves formes corporals de feminitat i nous sentiments que donen serenitat, tranquil·litat i felicitat en el marc d'un món que defineixen com a violent, agressiu, masculí i accelerat. Ser i viure com una Lolita es percep i s'explica com una performance corporal centrada en la pràctica del vestir on la mateixa indumentària les fa sentir millor, transforma la seva imatge en agradable i, en altres paraules, les fa felices.

Foto 5: Tea-Party i coronació nova presidenta de LIW. Fotografia Mireia Bordonada.

Segons la Pilar, actual presidenta de Lolita in Wonderland i coneguda en aquest moviment com a Ashin, ser Lolita implica: “Mi forma de entender la vida y la belleza, sentirme feliz mirándome a un espejo, reconociéndome cuando hablo de sueños pues esos sueños son pilares fundamentales del lolita.” Segons la Libertad, els adults obliden la importància d'aquests somnis: “Las personas adultas se olvidan de cómo asombrarse, entran en una espiral que es trabajo y familia y no saben cómo romper esta rutina.” El desig de sorprendre's i experimentar noves formes d'aprenentatge es configura i substancialitza mitjançant la pràctica de vestir els cossos amb peces de roba lolitas. Aquestes pràctiques representen una experiència in-corporada als itineraris de les noies que els retorna seguretat en elles mateixes i els genera satisfacció personal. Les Lolitas centren al seva identitat al voltant de la percepció i representació de la bellesa i, al mateix temps, el moviment Lolita aporta “una vuelta de tuerca a la belleza del siglo XXI”.

En altres parts dels relats, el Lolita és defineix com una manera d'alliberar-se de les cadenes de la vida moderna; vestir Lolita permet no respectar els rols que se'ls demana com a bones filles, bones estudiants, bones parelles: “Cuando descubrí el Lolita fue como una liberación, como de quitarme las cargas de encima y los candados que llevaba, ¿no?” (Anna, 22 anys, Badalona). El vestit és un element central i es troba al centre de l'anàlisi, trobem definicions més complexes que s'acompanyen de pràctiques vinculades que van més enllà de les teles i la seva confecció. La cultura juvenil Lolita es pot entendre com una manera de sentir la pròpia vida i situar-se davant d'ella, principalment buscant satisfacció personal i felicitat mitjançant el que entenen èmicament per bellesa. L'essència Lolita es vincula directament al concepte de bellesa i entendre què és i què implica ser Lolita, passa per la manera en què aquestes noies entenen i conceptualitzen la bellesa com un conjunt d'idees, emocions i pràctiques que tenen l'objectiu de: “...recuperar la delicadeza en las cosas que se ha perdido. Ser Lolita es no ser igual que la multitud y buscarle la diversión a la vida. Y yo busco la belleza a través de mi indumentaria.” (Candy, 33 anys, Madrid). Ara bé, quan es refereixen a la bellesa, ho fan d'una manera altament subjectiva, donen definicions del que és agradable i bonic no exclusivament pel que fa a objectes i coses, sinó també pel que fa a estats d'ànim, sentiments i emocions. Les Lolitas: “Dan color, dan alegría, si las ves por la calle flipas... te quedas con la boca abierta.” I ser Lolita: “Expresa mi parte dulce, como soy, o sea, soy una persona muy... tranquila y cariñosa y dulce. La típica muñeca que tú ves en casa y piensas qué muñeca más mona... que te da ganas de abrazar, pues éste es mi estilo.” (Cristina, 25, La Llagosta). Ser bel·les i més aviat sentir-se bel·les és el que persegueixen les Lolitas quan proposen una feminitat diferent dels models hegemònics.

L'estil Lolita entre pràctiques corporals de resistència i modes urbanes

A la novel·la de l'escriptor japonès Novala Takemoto *Shimotsuma Monogatari*, més coneguda com "Kamikaze Girl"⁹, i que es considera com una mena de text fundacional on s'expressen i s'expliciten els símbols i significats del Lolita, també apareixen referències explícites a la bellesa.

Novala Takemoto habla del Lolita como revolución, nos dice que nosotras somos los mártires de la belleza, porque es una belleza que se lucha por fuera y dentro... Una Lolita tiene que tender a ser mejor persona y todo esto lo demuestra con su ropa- Mártir de la belleza no en sentido de que está sufriendo sino que sabe que es duro porque la gente no te entiende. Y él dice que tenemos que demostrar con nuestra ropa de batalla lo que es nuestro amor a la belleza que no es sólo estética, es interna primero. (Candy, 33 anys, Madrid)

Momoko, protagonista de la novel·la, afirma al primer capítol que una Lolita de veritat ha d'albergar en sí un esperit rococó perquè aquesta època artística i històrica es pot considerar com l'apogeu per excel·lència de l'elegància i la bellesa. Sempre fent referència a la bellesa s'introdueix un tema que predomina sovint en els debats interns entre les noies sobre l'essència real del Lolita. Es pot ser Lolita i per tant parlar d'un moviment o és només una moda que arriba del Japó?

Lolita se define como un tipo de moda conocida solo en Japón. Pero para mí, el Lolita va más allá de la moda y sirve como mi absolutamente personal política inquebrantable. Llevar una blusa con volantes, una falda sobre un enorme *petticoat* con fru-fru con mi cintura apretada en un corsé, y un *headdress* totalmente estrafalario, es mi señal de que me he consagrado al rococó. Si no vistiese de este modo tan llamativo y bizarro, haría amigos y sería popular con los chicos... es lo que me dice la gente, y cuanto más lo dicen, más alimenta las llamas de mi pasión Lolita y refuerza mi resolución de ser una Lolita pase lo que pase. (Momoko en Kamikaze Girl, Capítol 1)

Sempre fent referència al conjunt de les entrevistes, trobem que després d'haver explicat quan, com i per què van arribar al Lolita, les noies s'aturen a reflexionar sobre

⁹ La novel·la té com a argument central l'amistat entre una Lolita i una Kamikaze Girl, cultura juvenil que segueix estereotips força masculinitzats i que té un actitud envers la vida que en principi pot semblar antitètic al de les Lolitas. Mitjançant aquesta història Takemoto ens fa reflexionar sobre com dues noies tan diferents acabin creant una relació d'amistat i com la Lolita, que aparenta una corporalitat delicada, es demostra una jove dona forta i lluitadora que fa costat a la seva amiga quan les altres Kamikaze Girls la traeixen i agredeixen.

què representa el Lolita per elles i com es mouen entre la cultura juvenil i la moda urbana. La identitat corporal d'aquestes noies es configura mitjançant diferents i subjectives maneres de practicar i sentir aquest estil, fet que genera una interacció constant entre dos pols: el ser Lolita com a moviment estètic, artístic i cultural i el vestir Lolita com una moda urbana que arriba des del Japó, desvinculant el seu significat de qualsevol discurs o element reivindicatiu. Aquest dos pols en la majoria dels casos no generen posicionaments homogenis i antagònics, sinó maneres de percepció que s'alternen, s'alimenten entre elles i fins i tot es complementen, on les peces clau que defineixen la identitat del grup són els vestits i tots els elements que decoren els cossos.

Tanto aquí como en Japón el Lolita surge como una forma de vestir y todo el mundo que llega a la escena Lolita, por el primer sitio que les entra es por el ojo, y muchas niñas están aquí porque les gusta la forma de vestir y punto pelota. Ellas no quieren ni crear arte, ni filosofar sobre la vida, ni nada, pero hay otras muchas que estamos ahí dentro porque lo sentimos como una parte de ti, no solo como una prenda de ropa. (Libertad, 29, Algeciras)

Vestir els cossos amb aquests vestits pomposos que porten can-can, decorats amb llaços i, en algun cas, amb estampats de caramels i pastissos o altres vegades negres i d'estil més gòtic, emana i expressa la seva postura davant la vida contemporània globalitzada que defineixen com a agressiva, rude i masculinitzada. Aquestes maneres de reivindicar un altre estat per a les coses i les persones i recuperar el que elles anomenen relació entre art i bellesa es fonamenta gràcies a l'acció de vestir els cossos i fer-los així significants i també subjectius.

Foto 6: Stand Madame Chocolate. XVIIè Saló del Manga. Fotografia de Mireia Bordonada.

Cada noia i cada itinerari passa per un recorregut comú però sempre des de la recerca i la representació d'una extrema subjectivitat. En altres paraules, el treball de camp portat a terme em permet afirmar que aquest sentiment i desitjos compartits que expliquen i justifiquen el Lolita, prenen cos i es fan visibles gràcies a la in-corporació de pràctiques individualitzades i subjectives.

Una definición de lo que es el *lolita* en sí... es algo muy subjetivo, es algo muy personal que cada persona vive a su manera. No sé, es belleza, es arte, es gusto. Realmente ahora, desde cuando visto Lolita, es cuando mejor me he sentido. Soy feliz yendo así. Aunque parece una cosa tan simple como un vestido, no veo que sea solo eso... no es sólo una moda. (Carol, 22 anys, Barcelona)

Aquesta idea del sentir-se Lolita com una emoció personal i subjectiva forma part de les reflexions de totes les noies a la pregunta de què es el Lolita. Totes diuen que cadascuna respondrà de manera diferent ja que no hi ha una definició unívoca, sinó més aviat que el Lolita és cada una de les coses i emocions que provoca la pràctica del vestir d'una certa manera. Ser i vestir Lolita implica buscar una manera personal i subjectiva de representar-les, és a dir, tant si els vestits són d'una marca japonesa¹⁰ com si són *handmade*, les noies expressen la seva voluntat de ser diferents de les corporalitats hegemòniques establertes per a les dones, però al mateix temps diferents entre elles. Escoltant els seus relats fins i tot es té la sensació que per ser Lolita avui i aquí a Occident no cal que existeixin altres Lolitas, és més important l'aprenentatge individual i emocional que les situacions d'intercanvi i moments per compartir la identitat corporal col·lectiva.

Les biografies es detenen sovint en el que defineixen com el seu propi armari Lolita, on totes les peces que els conformen tenen una història important. Cada vestit té una història sobre el perquè s'ha comprat, el com s'ha obtingut i la primera vegada que s'ha lluit. Durant aquestes parts dels relats, es refereixen al Lolita sovint com una moda. No obstant això, hi ha una certa reticència a identificar els vestits com a l'element fonamental de la seva pròpia identitat:

10 Existeixen moltes marques de roba japonesa, cada una centrada en un dels subestils Lolitas com per exemple *Moi-même-Moitié* i *Angelic Pretty*. Durant els primers anys del segle XXI, aquests vestits es podien adquirir només al Japó. Després les mateixes cases de moda van començar a exportar i vendre per internet i amb l'arrelament de l'estil als EUA i a Europa van obrir botigues en ciutats com ara París. A Barcelona existeix la botiga *Madame Chocolate* que ven conjunts originals que arriben del Japó, outlet o còpies dels vestits realitzades a Xina o creacions Lolitas fetes per dissenyadors professionals o amateurs de l'Estat Espanyol.

El vestido no es el centro de este universo, pero es un planeta muy importante, el más importante... o sea, el centro es el arte y la belleza. En este sistema solar el sol es el arte y la belleza y luego el planeta Neptuno, uno muy grande, muy grande es el vestido, la estética ¿vale? (Candy, 33 años).

El primer conjunt Lolita és central, i això es viu i s'explica com una espècie de ritual d'iniciació que permet passar de l'etapa de Lolita 'de corazón', és a dir, un primer moment en el qual les actituds i el gust per un particular gust estètic, bellesa i feminitat inspirada en la moda europea dels segles XVIII i XIX s'han manifestat només emocionalment, en la pràctica de vestir i, per tant, en la representació in-corporada de la seva identitat corporal.

Cuando yo empecé a ser lolita de corazón era, yo me siento lolita pero no tengo dinero para comprarme la ropa, yo... con el tiempo me he dado cuenta que para serlo (lolita) necesitas ropa, o sea, es una moda, tienes que llevar la ropa, quieras o no... no vale cogerte una falda del Bershka ponerle una puntilla y decir... ala, soy lolita porque no. (Maka, 30 anys, L'Hospitalet)

En la gran majoria de relats es pot evidenciar una paradoxa molt interessant. Les anècdotes i les experiències viscudes i per tant sentides, ens mostren unes noies que viuen el Lolita com una part fonamental de la seva identitat i de la seva manera de ser i estar en el món. Ara, a la pregunta directa d'oferir una definició clara i sintètica de què és el Lolita, quasi totes recorren al recurs de la moda urbana japonesa que no configura una cultura juvenil. L'Anna, per exemple, és un cas força emblemàtic ja que afirma que "¡El Lolita no es una tribu urbana como los góticos! No hay ideología, no hay música, es solo una moda." Aquesta definició difereix força de la realitat del seu univers íntim i personal, però també pràctic i lúdic, que es construeix al voltant de tot el que implica ser Lolita i aquesta manera de sentir-se i ser conflueix en la presentació social del seu propi cos.

Tot recuperant els materials globals generats durant el treball de camp, és interessant reflexionar sobre com durant les entrevistes i l'anàlisi dels fòrums i blogs, apareix recurrentment el debat entre si el Lolita es un estil de vida o si només és una moda urbana que representa el gust minoritari d'un grup de joves consumidores de la cultura pop japonesa. Aquest debat, que a la xarxa genera sovint autèntics enfrontaments entre partidàries d'una postura o de l'altra, no es substancialitza i no genera subgrups realment enfrontats a les seves pràctiques de carrer. Ser Lolita com una manera de posicionar-se davant de la vida o vestir Lolita con una moda que arriba del Japó i que és bonica, dolça i *cute*, apareix com a possibilitat i opció vàlida a les experiències biogràfiques de cada

noia, que en un moment de la seva vida ha sentit, expressat i explicat el Lolita, i ha posat més èmfasi als aspectes i llenguatges del fenomen de la moda i en un altre moment ho ha fet com a estil de vida i identitat in-corporada.

Reflexions finals

La belleza para el lolita no conoce de sexos, de barreras, de estereotipos, de material o de reglas. Una lolita simplemente busca la belleza, ese cascabel en el corazón que le hace cosquillas, esas ganas locas de acariciar, de abrazar o de dejarse proteger. La belleza no es una percepción, es un sentimiento. (Ashin, 20, Zaragoza)

Les Lolitas són una cultura juvenil on els seus membres són principalment dones joves que centren la seva identitat en una performance corporal entre els cossos, els vestits i les actituds i sentiments envers la vida. En un recent article centrat sobre les Lolitas al Japó, s'afirma que aquesta estètica representa una forma d'empoderament i resistència envers la cultura dominant i tradicional japonesa i que aquests processos s'esdevenen mitjançant rituals d'infantilització i carnalització que allunyen temporalment les noies de la seva vida com a adultes (Winge, 2008: 57-59). Ara bé, a la meua recerca demostren que aquests processos de resistència que doten els cossos de les Lolitas d'agència, configuren processos profunds d'in-corporació en el marc de les seves biografies i determinen la seva identitat corporal durant la quotidianitat. Aquesta relació entre quotidianitat i performance del vestir no representa per a la noies europees una escapada cap a la infància o una hiperrealitat (Rahman, Wing-sun, Lam and Mong-tai 2011:11), sinó més aviat una manera de donar cos i forma a les seves emocions i sentiments. Aquest sentiments tenen l'espontaneïtat i la innocència de la infància com a model emocional sense que això impliqui una pèrdua de responsabilitat o de rol com a dones, estudiants, treballadores, activistes en moviments socials, artistes, parelles i fins i tot pel que fa les més grans, en el desig de ser mares. Les Lolitas empoderen els seus cossos seguint una idea de bellesa que les faci sentir bé i orienten d'aquesta manera les seves pràctiques de consum i de socialització per tal d'organitzar, estructurar i definir la seva pròpia presentació social del cos.

Bibliografia

- BENNET, A. (2000) *Popular Music and Youth Culture: Music, Identity and Place*, London: Macmillan.
- BORDO, S. (1993) *Unbearable Weight. Feminism, Western Culture and the Body*, London: University of California Press.
- BOURDIEU, P. (1983) *La distinció. Crítica social del gust*, Bologna: Il Mulino.
- BROWNMILLER, S. (1984) *Femininity*, London: Paladin. .
- BUTLER, J. (1990) *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*, New York: Routledge.
- BUTLER, J. (1993) *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of Sex*, New York: Routledge.
- CSORDAS, T. (1990) "Embodiment as a paradigm for the anthropology". *Ethos* 18 (1), pp 5-47.
- CSORDAS, T. (eds.) (1994) *Embodiment and experience. The existential ground of culture and self*, Cambridge: Cambridge University Press.
- DAVIS, K. (eds.) (1997) *Embodied Practices. Feminist Perspective on the Body*, London: Sage.
- DAVIS, K. (2003) *Dubious Equalities and Embodied Differences. Cultural Studies on Cosmetic Surgery*, Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publisher.
- ENTWISTLE, J. (2000) *The Fashioned Body*. Cambridge: Polity Press.
- ESTEBAN, M.L. (2004) *Antropología del cuerpo, Género, itinerarios corporales, identidad y cambio*, Barcelona: Edicions Bellaterra.
- FELSKI, R. (2006) "'Because it is beautiful': new feminist perspective on beauty." *Feminist Theory* V.7(2), pp. 273-282.
- HARTNEY, E. (2000) "Foreword" in Peg Zeglin Brand (eds) *Beauty Matters*, Bloomington: Indiana University Press, pp. xiii-xv.
- MADRID, D. MARTINEZ, G. (2010) "La Ola Nippona. Consumo de Cultura Popular Japonesa en España.", en San Ginés Aguilar, P. (ed.) *Cruce de miradas, relaciones e intercambios*, Colección Española de Investigación sobre Asia Pacífico nº 3, Granada: Editorial Universidad de Granada, pp. 49-61.
- MARTÍ, J. (2012) "La presentación social del cuerpo en el contexto de la globalización y la multiculturalidad.", *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*. Vol. LXVII/1, pp. 7-18.
- MCVEIGH, B. J. (2000) *Wearing Ideology. State, Schooling and Self Presentation in Japan*, Oxford, New York: Berg.

- MUGGLETON, D. (2000) *Inside Subculture. The Postmodern Meaning of Style*, Oxford: Berg.
- POLHEMUS, T. & PROCTER, L. (1978) *Fashion & Anti-fashion: Anthropology of Clothing and Adornment*, London: Thames & Hudson.
- RAHMAN, O. WING-SUN, L. LAM, E. AND MONG-TAI, C. (2011) "Lolita. Imaginative Self and Elusive Consumption.", *Fashion Theory: The Journal of Dress, Body & Culture*, pp. 7-28.
- SMITH, D.E. (eds) (1988) *Becoming Feminine. The Politics of Popular Culture*, London: Falmer Press.
- THORNTON, S. (1995) *Club Culture. Music, Media and Subcultural Capital*. Cambridge: Polity Press.
- WINGE, T. (2008) "Undressing and Dressing Loli: A Search for the Identity of the Japanese Lolita.", *Mechademia* V. 3., pp. 47-63.
- WOLF, N. (1990) *The Beauty Myth*, London: Chatto & Windus.